

BARLANGVILÁG

NÉPSZERŰ BARLANGTANI FOLYÓIRAT

SZERKESZTI

KADIĆ OTTOKÁR

IV. KÖTET

1934

MEGJELENIK NÉGYSZER ÉVENKÉNT

A DOLGOZATOK TARTALMÁÉRT A SZERZŐK FELELŐSEK

KIADJA

A MAGYAR BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT

BUDAPEST, 1934.

TARTALOM

Fülszám

IV. kötet.

Oldal

	Kadic O.: A magyar barlangkutató állása az 1933. évben	1
	Bányai J.: Opálbarlang a Hargitában	6
1. füsz.	Sebős K.: A Királykúti zomboly a Bükk-hegységben	8
	Barlangkutató egyesületek közleményei	14
	A magyar barlangtani irodalom jegyzéke	18
3-4. füsz.	Borbás I.: A Szépvölgy és barlangjai morfológiája	25
	Saad A.: Újabb kutatások a Diósgyőri barlangban	52
	Mottl M.: Medvetanulmányaim eddigi eredményei	1
2. füsz.	Kadic O.: A magyar barlangkutató állása az 1930. évben	7
	Saad A. - Gaál J.: Előzetes jelentés a Diósgyőri barlangban végzett ásatásokról.	12
	Barlangkutató egyesületek közleményei	19

1198/965

503/4

BARLANGVILÁG

IV. KÖTET

1934

1. FÜZET

A MAGYAR BARLANGKUTATÁS ÁLLÁSA AZ 1933. ÉVBEN.

Irta : KADIC OTTOKAR dr.¹⁾

Mióta a hazai barlangkutatók ügye ismét a m. kir. Földtani Intézetbe került, törekvéseink a régi kerékvágásba jutottak, sőt a cserépfalui Mussolini-barlangban elért nagyjelentőségű eredmények után, munkásságunk még fokozódott. A barlangkutató az Intézetnek fontos foglalkozási ága lett s földtani alapon folyó rendszeres barlangásatásaink állandó eredménnyel járnak. Itt nem annyira az időnként felmerülő feltűnést keltő felfedezéseinkre, mint inkább azokra az apró földtani, őslénytani, régiségtani és embertani eredményekre gondolok, amelyeknek összegezéséből adódnak azok az alapvető tudományos megállapítások, amelyek a negyedkornak földtani viszonyait, állat- és növényvilágát, éghajlati körülményeit, de különösen az ősember kulturáját új világításba helyezik. Egy-egy barlang szakszerű vizsgálata és rendszeres kiásatása, legyen az látszatra bármilyen jelentéktelen, a negyedkor ismeretéhez feltétlenül hozzájárul. Minden, még a legkisebb barlang átkutatásával is, egy-egy lépéssel közelebb jutunk a Föld újabb történetének megismeréséhez. Minden kiásott barlang új képet varázsol elénk valamely rég letűnt időszak viszonyairól.

Barlangkutató munkásságunkkal nem keressük a tudományos feltűnést, hanem előre megállapított terv szerint sorra vesszük valamely vidék barlangjait, még akkor is, ha előre láthatólag a kutató nem kecsegtett különös eredménnyel. Minden barlang annyit adhat a tudománynak, amennyire éppen van. Utunk, amelyen haladunk nincs rózsákkal telehintve, ellenkezőleg, járatlan területen törünk utat tudományunknak és gyakran történik, hogy az emberi gyarlóság, féltékenység alakjában, elgáncsolja tudományos törekvéseinket. Bennünket azonban nem téríthet el senki és semmi arról az utról,

¹⁾ Előadta a M. B. T.-nak 1934 februárius hó 30-án tartott VIII. rendes közgyűlésén.

amelyen évtizedek óta haladva, önzetlenül szolgáljuk a magyar tudományt.

Mult évi barlangkutató törekvéseink központjában ismét a m. kir. Földtani Intézet-nek barlangkutatásai álltak. A cserépfalui barlangok kiásatása után, az Egertől északra eső hegyvidék barlangjainak kutatására került a sor. Ezekben a kutatásokban ez egyszer buzgó titkárunk, MOTTL MÁRIA dr. kisasszony is résztvett, aki egyrészt a begyűjtött anyag meghatározását és leltározását, valamint a felmért barlangok térképeinek medrajzolását magára vállalta, másrészt pedig több kisebb üreg felásatását önállóan is vezette.

Eger felől elindulva mindenekelőtt a Felnémet község határában a cserkésztábor területén lévő *Berva-barlang*-ot, vagyis a Drotljukat ásattuk ki. Az üreg felmérése és helyrajzi viszonyainak megállapítása után, a kutatás első napjai a próbaásatással teltek el s mivel ez eredményesnek bizonyult, a barlang kitöltésének rendszeres kiásatásához láttunk. Először az előteret, azután a folyosót s végül a barlang hátsó szakaszában keletkezett zsombolyt ástuk ki egészen a meddő talajig. A humusztakaró alatt világosbarna mészkőtörmelék barlangi agyag rakódott le, amelyből a barlangi medve, a barlangi hiéna, a mammut, az óriásgím és más jégkori emlősök csontmaradványai kerültek a felszínre. Alatta homokos, kavicsos agyag következett a fenéig, ez azonban meddő volt.

A barlang földalatti patakmedernek parányi maradványa, amelynek elülső és hátulsó vége beomlott, elül nyílt előteret, hátul zsombolyt alkotva. Miután a fenék kívülről befelé lejt, a patak is valószínűleg kívülről befelé folyt. A harmadkor végén, vagy a pleisztocén elején a Berva-patak a barlang magasságában mozgott s ekkor vagy minden vize, vagy csak annak egy része a barlangba folyt. Hogy a vizjárás időnként nagy volt, azt a falakon és a menyezeten látható kivájások és a fenéken lerakodott öregszemű, egészen gyermekfej-nagyságu kavics mutatja. A folyóviznek a barlang végén levő zsomboly alján kellett eltűnnie s így az itt felhalmozódott anyagnak kiásatása esetében remény van arra, hogy a barlang folytatását megtaláljuk.

A második kiásott üreg ugyanebben a völgyben, de jóval feljebb, a balparton látható sziklacsoportban, 64 m. rel. magasságban nyílik. Ez a 6 m. hosszú, 3 m. széles, kürtővel ellátott *Bervavölgyi sziklaüreg*, vagyis Kemencelyuk, amely agyaggal és kötőrmelékkel volt kitöltve. A sziklaüreg aljára rakódott vastag világosbarna, mészkőtörmelék barlangi agyag igen gazdag és változatos jégkori fauna maradványait foglalta magába. A sziklaüreg északi kiöblösödő ré-

szében az előző rétegre vékony sárga agyag települt mikrofauna maradványokkal. Ebből a rétegből került ki egy emberi állkapocs, egy gyermek metszőfoga, egy lábbkörömcsont és néhány jól megmunkált csontdarab. Mindezek a maradványok a jégkor végén élt *Homo sapiens fossilis* emberfajtaéhoz tartozó magdalenai embertől erednek.

A következő átkutatott üregek a felsőtárkányi Mészvölgy szurdokszerű szakaszának legelején az egymás mellett nyíló *Mészvölgyi-sziklaodu*, *Mészvölgyi kőfülke* és *Mészvölgyi kisfülke*. Mind a három üreget óholocén humusz tölti ki szubfossilis mikro- és makrofaunával. A fölötte fekvő fekete humuszból kevés prehisztorikus csont és cserépedény-töredék került a felszínre.

Felsőtárkány község határában, a Kőköz-nevű sziklaszoros felső bejáratában, közvetlenül az autót mellett, nyílik a *Tárkányi-barlang*. Tágas előteréről ivalaku kapun át a barlang középső üregébe, a Nagy fülkébe jutunk, innen jobbra és balra egy-egy folyosó nyílik, ezek azonban teljesen ki voltak töltve iszappal. A Nagy fülkében végzett próbaásatás eredménytelennek bizonyult; ez meddő ujkori kötőrmelékkal volt feltöltve. A próbaásatás után sorra került a két folyosóban felhalmozódott iszapnak a kiásatása, amely őslénytani és régiségtani szempontból szintén meddőnek bizonyult. E barlang üregeit és hasadékaikat kitöltő iszap olyan időben rakódott le, amikor a kőközi szurdok még szűk volt és csapadékdús időszakokban, különösen az Imókö, Feketelen és a többi időszakos forrás megindulása alkalmával, a Barátréten a víz tóvá duzzadt s ennek iszapos vize a szurdok bejáratában nyíló barlangot is elöntötte. A kiásott két mellékfolyosó menyzetén és falain ritka szép korroziós kimarásokat látunk, amelyek szintén arra utalnak, hogy a barlangot időnként állóvíz töltötte ki.

A Barátréten túl, a Lök-völgynek alsó, szurdokszerű szakaszában, a Vaskapu-nevű szoros jobb oldalán, van egy magas sziklával szegélyezett kibővülés, amelynek nyugati sarkában bokrokkal benőtt háromszög alakú nyílás volt látható. Ezt leásva hatalmas természetes sziklakaput tártunk fel, amelyet a hegyoldalról beszóródott agyag és kötőrmelék töltött ki. Az ily módon feltárt *Vaskapu-barlang* a Lillafüredre vezető autót mellett, a Bükknek egyik kisebb természetes látványosságát képezi.

Innen valamivel tovább, ugyancsak a Lök-völgy jobb partján, de elég magasán, nyílik a *Lök-völgyi-barlang*. Az előző évben itt megkezdett próbaásatást a Terem hátsó részében folytattuk. Próbánkunkkal a Terem végére jutva, a pleisztocén lerakodásból egy

pompásan megmunkált protoszolütrei babérlevélhegy került birtokunkba. Ez tehát a harmadik hely a Bükkben, ahol ezt az érdekes kulturaszintet megtaláltuk. Abban a reményben, hogy ennek a kulturaszintnek eredeti telepét is megtaláljuk, a Terem hátsó részében jobbra és balra nyíló folyosókban a próbaásatást folytattam. Sajnos, jégkori emlősök gyér maradványain kívül, több régiséget itt nem találtunk s így a további ásatást ebben a barlangban beszünttettem.

Az általam vezetett ásatásokon kívül, mint már fennebb említettem MOTTL MÁRIA dr. kisasszony önállóan is több kis üreget ásatott ki. Az első általa megvizsgált üreg Egertől nyugatra, az Egerbakta község határában fekvő *Egerbaktai-sziklaodu*. A rövid ideig tartó ásatás, sajnos eredménytelennek bizonyult. Az üreg egyedüli érdekessége az, hogy diabázban, tehát vulkáni kőzetben, kisebb hasadék mentén fejlődött s így a ritka barlangok közé tartozik.

A második üreg a Tiba-hegy csucsa alatt nyíló *Tibahegyi-sziklaodu*. Az előtérben kiásott próbaárok vöröses-barna humuszából szubfosszilis óholocén csontok kerültek ki, míg az odu belseje teljesen üres volt. Több eredménnyel végződött a Várnegy nyugati oldalán nyíló *Arnóckői-sziklaodu* kiásatása. Az ásatás itt is főleg az odu előtt történt, míg az odu belseje teljesen üres volt. A kitöltés főanyaga világosbarna mészkőtörmelékes barlangi agyag barlangi medve, farkas, borz és kérődző-maradványokkal. A humusztakaróból prehisztorikus agyagedénytöredék került ki.

A sziklaodu szomszédságában, több sziklába mélyedő kisebb fülke található, elfödve számos kisebb-nagyobb kőtuskóval. Az egyik fülkét megbolygatva, fekete humusz alatt világosbarna mészkőtörmelékes agyag mutatkozott, tele jégkori emlőscsontokkal. Az ásatást állandó sziklarobbantással folytatva, csakhamar kiderült, hogy itt egy teljesen elaggott és összeomlott barlanggal van dolgunk, amelynek kiásatása érdemesnek bizonyult. Ebből az *Arnóckői-barlang*-nak elnevezett üregből néhány gyengén megmunkált paleolitikus szilánk került elő, ami, az itt talált tüzhely mellett, az ősember jelenlétére enged következtetni. Ennek az üregnek teljes kiásatása tervbe van véve.

A fenti ismertetésből kitűnik, hogy a m. kir. Földtani Intézet megbízásából ebben az évben Egerbakta, Felnémet és Felsőtárkány községek határában 5 barlangot, 1 sziklaüreget, 4 sziklaodut és 2 kőfülkét, összesen 12 üreget ásattunk ki.

A m. kir. Földtani Intézetnek barlangkutataisain kívül fontosabb barlangkutató tevékenységet ebben az évben még a Budapesti

Egyetemi Turista-Egyesület barlangkutató szakosztálya, KESSLER HUBERT tagtársunk vezetése mellett végzett. Az Egyesület ugyanis kora tavaszkor a Magyar Nemzeti Múzeum állattára egyik termében megrendezte az első magyar barlangügyi kiállítást, amelyet március 14-én elnökünk CHOLNOKY JENŐ dr. nyitott meg. Kiállításra kerültek barlangi fényképek és térképek, barlangokban gyűjtött tudományos tárgyak, barlangkutatáshoz szolgáló felszerelések és hasonló barlangvonatkozású érdekességek. A kiállítást nagyszámu közönség kereste fel s így ez egyszersmind kiváló propagandaeszköznek is bizonyult.

A második nevezetesebb barlangügy, amely a B. E. T. E. múlt évi tevékenységéhez fűződik, a *Ferenchegyi barlang* feltárása. Még az 1932. év végén a székesfőváros a Törökvész-uton csatornázási munkálatokat végeztetett s ekkor, a csatornaárokknak egy helyen történt mélyítése alkalmával, üregre akadtak. A felfedezésnek gyorsan elterjedt a híre s az első közül, aki az üreg megtekintésére sietett MIKLÓSSY GÉZA tagtársunk volt. Az ő telefonértesítésére még az nap kiszámtam a helyszinre s látva, hogy rendkívül nehezen járható, szük üregre akadtak, felkértem KESSLER HUBERT tagtársunkat, hogy az új üreget kutassa át. Már az első bemászás alkalmával KESSLER megállapithatta, hogy a Ferenchegyen nagyobb kiterjedésű, aragonittal diszitett barlangot tártak fel. Az első feladat az volt, hogy az előrehaladt csatornázási munkálatok folytán a megnyilt barlang lejárátát be ne építsék. KIRÁLY KÁLMÁN székesfővárosi tanácsnoknak köszönhetjük, hogy egy a csatornán kívül álló betonakra megépítésével a barlanghoz való lejárátot biztosította. A következő teendő a barlang részletes bejárása és felmérése volt; ezt a nehéz munkát KESSLER HUBERT a B. E. T. E. barlangkutató szakosztályának tagjaival végezte. Az alaprajzból kitünik, hogy a Pálvölgyi és Szemlőhegyi barlangokhoz hasonlóan, a Ferenchegyi barlang is, egymást keresztező hasadékok mentén alakult ki. Az igen keskeny járatok keresztezésén itt is kisebb-nagyobb termek fejlődtek. A barlangnak egyik legszebb ékessége az aragonitképződmények dus kifejlődése.

A Ferenchegyi barlang felfedezésével székesfővárosunk ismét újabb természeti látványossággal lett gazdagabb. Ez a felfedezés újabb intelem arra, hogy Budapest barlangjaival végre már kezdenünk kell valamit. Jelentésemet azzal a reménnyel zárom, hogy ez a kívánság legközelebb teljesülni fog.

OPÁLBARLANG A HARGITÁBAN.

Irta : BÁNYAI JÁNOS

Ennek a még mindig rejtélyes hegységnek az utóbbi részletes kutatásával olyan érdekes adatok kerültek a nyilvánosság elé, amelyek szinte szenzáció számba mennek. Ezek közt kell megemlítenünk azt a barlangot, mely egy hatalmas opálsziklába van mélyítve s mint ilyen tudomásunk szerint egyedülálló az egész világon s így ezzel a rengeteg s változatos kiképződésű barlangoknak típusa egy ujjal szaporodott.

Maga a hely könnyen megközelíthető s mivel autóval lehet a száda előtt megállani s az addig tartó ut mintegy 50 lépésbe kerül, így azt mondhatjuk, hogy lakcipős kirándulást tehetnek az utána érdeklődők. Székelyudvarhely és Csikszereda közt a Tolvajos hágón keresztül vezető pompás országút közvetlen közelébe fekszik a 63 km. kőnél, az utásháznál bevezető mellékuton 1 kilométert kell csak kitérnünk! Székelyudvarhelytől mindössze 31 km. távol van.

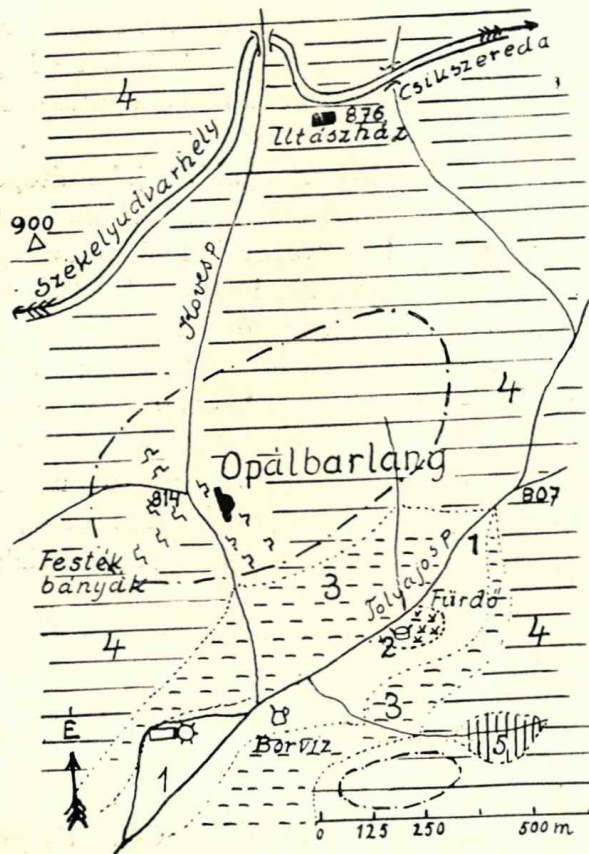
A terület *Lövete* (Udvarhely m.) község területén fekszik s az itt előforduló s még nem is olyan régen bányászott jó minőségű okkere miatt közismert mindenki előtt *Festékbánya* név alatt. Mivel a közvetlen közelében lent a völgyben egy jó ivóborviz és egy hideg medence fürdő is van, régente a *Hargitaliget* néven ismert hely kedvelt kiránduló pontja volt a környékelieknek, már csak a közel-lévő *Kérulyfürdő* miatt is.

Az opálbarlang környéke egy kis foltját képezi a nagy hargítai platónak. A 850—900 m. magasságban elterülő szép fennsík a Hargita erupciója alkalmával kidobott andezit törmelékből van felépítve s ennek a Tolvajos patak mellékvölgyében, a Köves-pataknak az országút alatti mélyedésben van a mi opálbarlangunk.

Ebbe a völgybe kitérve, a főútról jobbról-balról tátongó felhagyott bányanyilásokat látunk. A keleti oldalon egy nagy fenyő által eltakarva akadtam rá még 1926-ban az opálbarlang torkára, mely egy sárgás-májbarna kompakt összefüggő hatalmas opálsziklába mélyült be.

E barlangról beszélve természetesen ne gondoljunk a mészkő barlangok fantasztikus és nagy méretű alvilágára. Szerény szoba nagyságú sziklaodu ez (10 m. hosszu, 5 m. széles és 2 m. magas!) A torjai Bűdösbarlang és a nápolyi Kutya-barlang sem a feltűnő nagy

méreteikkel lettek világhírűekké, hanem sajátosságos s a másoktól eltérő tulajdonságaikkal, amelyek unikumokká avatták!

Az opálbarlang környékének geológiai térképe,

1—Alluvium, 2—Gyógyláp, 3—Kemény andezit breccia, 4—Laza andezit agglomeratum, 5—Hipersthenaugit andezit láva. — Az eredményvonalal beke- ritett helyen vannak az opál előfordulások.

Igy a mi barlangunk is ép a nevét egy ilyen kivételes tulajdon- ságától kapta, attól a hatalmas és egységes tömegű opálsziklától, amelybe bemélyül. Már maga az opáltömeg 50×30 m. felszíni pro- filja is a szokatlan nagyságánál fogva ritkaság számba megy! Ke- letkezését a postvulkánikus hatásokra működő gejzirek nagytömegű kovasav lerakódására vezethetjük vissza, amelyhez hasonló esetet a Hargita környékéről nagyon sokat ismerünk, de valamennyi eddig ismert a hargitaligeti előfordulás felülmulja.

A lerakódott opál a keletkezési körülmények szerint bizonyos szindiferenciálódást mutat. A legnagyobb tömeg vassal viaszszárgára van festve (viaszopál) s ez képezte a bányászat tárgyát is, mert abból kovasavval átítatott viharálló okker festéket tudtak örölni. Amellett azután egész skálája van a színeknek az üvegszerű viz- tiszta (hialith) féleségtől a szenesedő fadaraboktól feketére festett színárnyalatáig.

Mintegy 150 m. átmérőjű területen a sárga tömbök kikeresése képezte a bányászat tárgyát s valószínű, hogy a felfedezett hatalmas opálszikla is emiatt került munka alá. Azonban a bemélyített táró nem adott a világos okkértől semmit s látván a nehezen munkálható sziklának sötét árnyalatu anyagát, a munkát félbe hagyták s ily módon adtak alkalmat a ritkaság számba menő opálbarlang megszületésére.

Tehát a most előttünk álló kész barlangnak a jelentősége főleg abban van, hogy körülzáró tömör anyagával új, szokatlan típust képez az eddig ismert barlangjaink között. Itt a tömör befoglaló anyagot kell hangsúlyoznunk s ne hogy azt gondoljuk, hogy csak vékony opálos erek szelik át az anyakövet! Amire lépünk, ami oldalt van, az ép oly opál, mint amikor sóbányában is a feltárás minden porcikája kősó, vagy a mészkő-barlangok körülvevő anyaga is tiszta mészkő.

A sok ideig észrevétlenül meghuzódó ritkaságunk ma már az érdeklődés középpontjában áll s úgy a székelyudvarhelyi, mint a csikszeredai turista-egyesületek versenyeznek e barlang talpraállításában.

Ujabbban a látogatót pontos utbaigazító táblák vezetik a rejtett szájnyíláshoz.

A KIRÁLYKUTI ZSOMBOLY A BÜKK-HEGYSÉGBEN.

Irta : ifj. SEBŐS KÁROLY¹⁾

A *Királykuti zsomboly* Hámor község (Borsod vm.) határában, a Forrásvölgy keleti végénél, a völgy délnyugati oldalában, a Büdöspeszt magasságában (kb. 300 m), attól nyugati irányban 120 m-re, szálferdőben, hegyoldalban, 16^h csapású és 33° dűlésű mészkőben nyílik. Keletkezése tektonikai okokra vezethető vissza, amennyiben egymást keresztező hasadékrendszer, és pedig egy kelet-nyugati irányú főhasadék és több, arra merőleges irányú mellékhasadék mentén keletkezett. Kialakulásában nagy szerepe volt az erózió-nak is.

A zsombolyt 1926-ban egyik munkása mutatta meg a szomszéd-

1) Előadta a M. B. T.-nak 1933. november 21-én tartott szakülésén.

dos Bűdöspestben ásatást végző dr. KADIC OTTOKÁR professzornak, aki az akkor még mindössze 5.5 m mélységű zombolynak felméréseivel és térképezésével 1931. május 18-án bizott meg. A megtisztelő megbízásért, valamint a folytatólagos munkálataim alatt tanusított hathatós támogatásért ezutón is hálás köszönetet mondok. Megbízásom befejezése után a zomboly fenekének déli részén próba-ásatást végeztem, amely félnapi munka árán eredménnyel járt, amennyiben kb. $1\frac{1}{2}$ m vastagságú kötörmelékes réteg eltávolítása után, igen szűk nyílás vált szabaddá, amelyen keresztül hatolva, tágas, cseppköves, bonyolult rendszerű új részt sikerült feltárnom. Eredményes volt az ujonnan feltárt zombolyrészben végzett második ásatás is, amely a zombolynak cseppkövekben az eddiginél is gazdagabb, és eróziós folyosója miatt is rendkívül érdekes részét tárta fel. Ez a második áttörés — amint később kitűnt — faunisztikai szempontból különösen értékes. A zomboly további folytatását kutató harmadik ásatásomat, sajnos, a megfelelő anyagi eszközök kimerülése miatt, nem tudtam még befejezni.

A zomboly 2.1 m hosszú és 1.7 m széles, szabálytalan ellipszishez hasonlítható nyílása vezet a *Bejárati-kürtöbe*, amely a nyílástól számított 1.5 m után egyre jobban kiszélesedik s amelynek északi oldalán (2.5 m-nél), két észak-keleti irányu, egymástól kristályos szerkezetű mészkőlappal elválasztott, 45° -os szögben felfelé haladó, 4.5 m illetőleg 6.5 m hosszú kürtő ágazik el. A Bejárati-kürtő fenekénél, annak délkeleti részén, szűk, 0.35 m széles és 0.45 m magas, kicsiny cseppkőoszloppal kettéválasztott nyílás van. (*I. áttörés*), amely a zomboly folytatásába, a 8.5 m magas *Cseppköves-hasadékba* vezet. A Cseppköves-hasadék felső részében több kisebb-nagyobb, szép fehér és sárgás színű cseppkőkéreggel bevont fülke van. A mennyezeten és a fülkében kicsiny stalaktitok függnek. 1 m-nyi ereszkedés után a hasadék alig 0.4 m-re szűkül, majd 4 m-s mélységben több kisebb rókalyukban végződik. A hasadék összehűkülése magasságában, déli irányban (jobb oldalon), mintegy 2 m hosszú és 1.8 m magas, a Cseppköves-hasadékra merőleges irányu *Összekötő-hasadék* ágazik el, amely az Eróziós-hasadékba torkollik. Az *Eróziós-hasadék* a Cseppköves-hasadékkal párhuzamosan, de ellenkező irányban (kelet) halad. Kb. 2 m után majdnem függőlegesen törik meg s szélessége alig éri el a 0.5 m-t. További 2 m után hirtelen kiszélesedik, déli (bal) oldalán meredek, cseppkőkéreggel bevont kürtő nyulik a magasba. Az *Összekötő* hasadékból mintegy 0.8 m magas, apró gyöngyszemekhez hasonlítható cseppkövekkel

diszített „*Ajtó*”-n jutunk a *Kereszt-hasadék*-ba, amelynek északi (jobb) majd egyre jobban összeszűkülő, törmelékes, cseppkőgyöngyökkel és kisebb stalaktitokkal diszített ága meredeken vezet le a cseppkövekkel borított, 146 m hosszú, egyik végén rókalyukban, a másik végén pedig magasba szökő kürtőben végződő, több kisebb-nagyobb fülkével bíró „*Labirintus*”-ba; a déli (bal) ága a 8 m magas Kupola-terembe vezet. Az elliptikus alapu *Kupola-terem* falait szép cseppkőbevonatok, számos kisebb bibircsókos és egy hatalmas, kecsketőgyhöz hasonlítható nagy stalaktit diszítik. Utóbbit 1933. februárjában vandáli kezek letörték és darabokra törve a közeli Búdöspesztbe hurcolták.

A Kupola-terem északnyugati részén 4.5 m mélységű és átlag 0.8 m átmérőjű kürtő (*II. áttörés*; az alább leírandó fauna lelőhelye) vezet le függőlegesen az *Eróziós-folyosóba*. A kürtő kisebb-nagyobb kötőmszökekkel és kötőrmelékekkel volt kitöltve s kb. közepe táján 4—6 cm. vastagságú cseppkőválaszfalal volt kettéosztva. Az Eróziós-folyosó 12 m hosszú, átlag 2 m magas, 1 m széles és 45°-s szögben (a 12 m-n 9 m-es magasság különbözet) ereszkedik le a Kápolnába. Az Eróziós-folyosó a típusos, u. n. eróziós „üstökről” nyerte el nevét. Az Eróziós-folyosó bejáratától 5 m-re, északi (jobb) irányban, keskeny, 1.5 m hosszú hasadék ágazik el, amely a 6.5 m magas „*Kut*” kávájánál torkollik. A megközelítőleg kör alakú *Kut*-nak több mellékága van. Falait helyenként, egy-egy repedés mentén, egymástól néhány cm-nyi távolságban levő cseppkőrózsa-sor diszíti. A mennyezetén apró stalaktitok függnek.

A 7 m magas *Kápolna* a zsomboly legszebb része. Északi (jobb) oldalán hatalmas stalaktit és stalagmit csoport, az „*Oltár*” borítja be a falat és a mennyezet egy részét. Különösen érdekes a cseppköveknek hamvas, szinte opalizáló színezete. Az *Oltár* mellett szép cseppkövekkel borított kémény nyulik a magasba. A Kápolna falait — az *Oltár*-t kivéve — köröskörül apró cseppkőgyöngyök diszítik. Déli (bal) oldalán pedig, eleinte tágas, majd mindjobban összeszűkülő cseppkőves rókalyuk nyílik s halad dél, majd délnyugat felé. A zsomboly a Kápolna nyugati oldalán levő, mintegy 2 m magasságú nyíláson át folytatódik. A hasadékszerűen keskeny nyílás tágas fülkébe vezet, melynek mennyezetét 10—60 cm-s stalaktitok diszítették (legtöbbjét már letördelték); déli (bal) oldalán, meredek, 3 m mély csigalépcsőhöz hasonlítható járat vezet le az *Eróziós-kapuhoz* (*III. áttörés*). Itt végződik egyelőre a zsomboly. A további feltárásnak itt kell majd folytatódnia.

A zsomboly jelenlegi mélysége kb. 26 m: mintegy 5 m-re nyúlik a völgyfenék alá.

*

A kutatásokkal párhuzamosan haladt a zsomboly felmérése, térképezése és az érdekesebb részletek fényképezése. Junius 5-én pedig SCHÖNVISZKY LÁSZLÓ barátom által rendelkezésemre bocsájtott műszerekkel megkezdtem a zsomboly klimatikus viszonyainak megfigyelését. Megfigyeléseimet néhány hónap kivételével, két éven keresztül, havonként, minden alkalommal ugyanazon a helyen végeztem, s eredményeit alant táblázatos kimutatásokban ismertetem.

I. táblázat.

A levegő hőmérséklete. (C⁰)

A megfigyelés helye	minimum	maximum	ingadozási amplitudo	évi közép hőmérséklet
Zsomboly nyílás	— 2.0	23.0	25.0	13.0
Cseppköves-hasadék	2.3	13.0	10.6	9.6
Kupola terem	6.8	8.1	1.3	7.5
Kápolna	7.8	8.2	0.4	8.0

A levegő hőmérsékletének ingadozása, amint azt a fenti táblázat mutatja (a zsomboly nyílásánál nyert adatoktól eltekintve) igen csekély s ezt a zsomboly szűk bejáratának és mélységének tulajdonítom. Mindkét tényező meggátolja nagyobb mennyiségű külső levegő szabad beáramlását.

II. táblázat.

A talaj hőmérséklete. (C⁰)

A megfigyelés helye	minimum	maximum	ingadozási amplitudo	évi közép hőmérséklet
Zsomboly nyílás	— 3.2	13.8	17.0	10.1
Cseppköves-hasadék	2.1	10.4	8.3	8.8
Kupola-terem	6.8	8.0	1.2	7.3
Kápolna	7.3	8.2	0.9	7.8

A talaj hőmérsékletének ingadozása szintén csekély s körül-

belül megegyezik a levegő hőmérsékletével. Az észlelések a talaj felszínének 4—6 cm-s mélységében történtek.

III. táblázat.

A levegő páratartalma. (%)

Á megfigyelés helye	minimum	maximum	ingadozási amplitudo	évi közép nedvesség
Zsomboly nyílás	58	81	23	73
Cseppköves-hasadék	86	92	6	90
Kupola-terem	93	99	6	98
Kápolna	94	100	6	99

A zsomboly levegőjének relatív nedvessége a bajárai résztől eltekintve, állandónak és telítettnek mondható.

A zsombolyban szivárgó és csepegő viz kis mennyiségű és a külső csapadék mennyiségétől általában függetlennek tekinthető, mivel évi ingadozása mindössze 9 cm³. Az állandó jellegű csepegőknél sem haladja meg a napi teljesítmény a 38 cm³-t (Kupola-terem). A csepegő viz hőmérséklete 8.8 — 9.1 C^o között ingadozik.

Légáramlás csupán a Cseppköves-hasadékban és a Kupola-teremben észlelhető kis mértékben. A zsomboly többi részében a levegő mozdulatlanak tekinthető.

Ehelyütt is meg kell emlékezni néhány szóval a zsomboly rendkívül érdekes és változatos récens, és különösen értékes fosszilis állatvilágáról, amely a második áttörés felső részéből került napvilágra. S ez alkalommal e helyen is köszönetet mondok KORMOS TIVADAR dr. tanár urnak, VÉGHÉLYILAJOS dr., SZELÉNYI GUSZTÁV dr., VASVARI MIKLÓS és VÁSÁRHELYI ISTVÁN barátaimnak, akik munkámban a legmesszebbmenően voltak szivesek támogatni.

A Királykúti zsomboly faunájának különös érdekessége az, hogy a fosszilis fauna, minden elválasztó réteg nélkül, nagymennyiségű récens csontok között, fordult elő. A fosszilis fauna egykorunak tekinthető a hámori Puszkaporos faunájával, tehát a postglacialis steppe-időszakba sorozandó. Tudtommal ez az első eset, hogy zsombolyból kimondott fauna, különösen pedig pleisztocén fauna került napvilágra. A gyűjtött faunát részletesen az Állattani Közleményekben ismertetem, s itt csak néhány érdekesebb leletről emlékezem meg.

Mint ilyent kell elsősorban kiemelni a rozsomák (*Gulo gu'o* L.) maradványokat. Ez a sarkvidéki állat, amely Grönlandban és északi szélesség 55. fokáig fordul elő, egyébként pedig Eurázia és Amerikai északi részét lakja, a pleisztocénban Közép- és Dél-Európába is lehuzódott. Magyarországon eddig csak néhány helyről került elő egy-egy maradványa. Mint érdekességet említem meg, hogy amíg a magyar pleisztocén faunában a rozsomák (*Gulo gulo* L.) maradványok igen kis számuak, addig preglacialis ősenek (*Gulo schlosseri* KORMOS) maradványait KORMOS TIVADAR dr. nagy számmal gyűjtötte Püspökfürdön. A Királykúti zombolyban gyűjtött rozsomák-maradványok a fentiek szerint elég gazdagnak mondhatók, amennyiben egy teljesen ép szemfogon kívül, egy ép és egy sérült lapocka, két radius, egy-egy humerus, femur, tibia, fibula, atlas, metacarpus és néhány bordatöredék gyűjtésem eredménye.

A pleisztocén faunából előkerült még a vakondok, erdei cickány, barlangi medve, nyest (?), menyét, barlangi hiéna, erdei-mezeicsalítjáró- és északi pocok, *Stenocranius anglicus* HINT. *Arvicola abbotti* HINT., törpe pocoknyul, zerge és végül a sarki és havasi hófajd maradványa.

A récens faunából ki kell emelni a denevérfajokat, amelyek közül hat faj — amennyire azt a töredékek alapján meg lehetett határozni — új a Bükk hegység denevér-faunájában és pedig a *Myotis bechsteini* KUHL, *M. dasycneme* BOIE, *M. daubentonii* KUHL, *M. emarginatus* GEOFFR., *M. mystacinus* KUHL és *M. natterei* KUHL.

Megemlítendő egy példány a récens nyulak közül is, mert az alsó premolárisa primitívebb nyultípusra való visszaütést mutat, azaz olyan stádiumban van, amely a Villányi hegység felső pliocén korabeli nyulait jellemzi.

Ugyancsak ki kell emelni a rengeteg béka maradványt és a 942 darab változatos gyökeresfogú erdei pocok állkapcsot is.

A fauna lelőhelye feltétlenül másodlagos eredetű s jelenlegi helyére a zombolyban folyó víz vitte. Ezt bizonyítja a csontoknak erősen koptatott és kilugozott volta is. A II. áttörést kettéválasztó cseppkőréteg akadályozta meg a fauna lejjebb hatolását s az itt megrekedő víz keverte össze a különböző koru maradványokat annyira, hogy lehetetlen volt közöttük rétegeket megállapítani. A fauna eredetileg a Bejárati-kürtöből került jelenlegi helyére. A nagyobb állatok maradványait a víz sodorhatta, esetleg az ember dobhatta a zombolyba, a kisebbek pedig a zomboly szádájában tanyázó gyöngybaglyok (*Strix flammaea* L.) köpeteinek maradványai. A gyöngybaglyok jelenlétét egyrészt a cickányok arányszámának magas-

sága, másrészt pedig az a körülmény teszi valószínűvé, hogy zombolykutatásaim alkalmával, úgy a bükki, mint a pilisi zombolyok szádájából, több alkalommal ugrasztottam ki egy-egy példányunkat.

*

A zomboly növényvilága a Bejárati-kürtőben megegyezik a zomboly környékének erdei, sziklát kedvelő növényzetével; a zombolyban pedig másodlagos eredetű ismert gombafajokat találtam.

BARLANGKUTATÓ EGYESÜLETEK KÖZLEMÉNYEI.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1933. május hó 22-én KADIC OTTOKÁR dr. elnöklése alatt *szakülést* tartott, amelyen elsőnek SCHÖNVISZKY LÁSZLÓ a *szentendrei Saskői barlangot ismertette*. A barlang a saskői szirtek alatt nyílik. D-re néző 1.5 m. széles és ugyan olyan magas nyílása É-D-i irányban terjedő 46 m. hosszú, hátrafelé fokozatosan keskenyedő és alacsonyodó járatba vezet. A barlang két mellékjáratral s egy oduval bővül. Ennek az üregnek különös érdekessége az, hogy porhanyós andezittufában fejlődött.

Ezután SZILÁDY ZOELTÁN dr. a *topánfalvai Lucsia-barlangról tartott előadást*. A barlang Topánfalvától Ny-ra kb. 150 m. magas sziklatető oldalában nyílik. Előcsarnokából meredek lejtő tágasabb terembe, egy szűk folyosó pedig meredekfalú kisebb üregbe vezet. Innen keskeny járat belső főterembe visz, amelynek belső végén oltárszerű cseppkőképződmény foglal helyet, a falakat pedig helyenként cseppkőbekéregzés fedi. Előadó ebben a barlangban a barlangi medve, farkas és róka csontjait gyűjtötte. A medvecsonatok közül egyik-másik meg van pörköelve és fel van törve, ami az ősemlék jelenlétére enged következtetni. MOTTL MÁRIA dr. titkár az előadáshoz szólva közli, hogy hasonló anyag az ausztriai Potocsnik-barlangból került ki, orinyák kulturával együtt. Felhívja az előadó figyelmét arra, hogy a bemutatott csontokon több érdekes morfológiai, fejlődéstani és törzsejlődési tünet látható.

MOTTL MÁRIA dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1933. május 22-én KADIC OTTOKÁR dr. elnöklése alatt *választmányi ülést* tartott, amelyen több folyó ügy letárgyalása után elnöklő a barlangkataszter néhány példányát mutatja be; ezek összefoglalva ismertetik az illető barlang irodalmát, kutatásának történetét, helyrajzi és földtani viszonyait,

valamint az ásatás kapcsán benne gyűjtött őslénytani, ősrégészeti és ősembertani anyagot s végül a barlang flóráját és faunáját. SCHÖNVISZKY LASZLÓ függetleníteni kívánja a katasztertől a hazai barlangokról felállítandó kartotékszerű katalógust, amely csak a legfontosabb adatokat foglalná magába. VÉGHÉLYI LAJOS dr. vál. tag jelenti, hogy SEBŐS KÁROLY a budakeszi Petneházi réten hasadékszerű üregre akadt, amely további feltárás esetén valószínűleg nagyobb üreggé válna. Ezt az üreget *Petneházi sziklaüreg*-nek kívánná elnevezni. KESSLER HUBERT vál. tag jelenti, hogy a Magyar Turista-Szövetség kebelében barlangkutató bizottság alakult, amely főleg a Baradla bonyolult ügyével kíván foglalkozni.

MOTTL MARIA dr.

A **Magyar Barlangkutató Társulat** 1833. november hó 21-én KADIC OTTOKÁR dr. elnöklése alatt *szakülést* tartott, amelyen KOLOSVARY GÁBOR dr.: „*Ökológiai kutatásaim a Bükk-hegység barlangjaiban*“ címen ismerteti a keleti Bükk barlangjaiban pókok szempontjából végzett kutatásainak eredményét. Előadásának szövege a „*Barlangvilág*“ III. köt. 6—13. oldalán jelent meg. Utána ifj. SEBŐS KÁROLY: „*A királykúti zomboly a Bükk-hegységben*“ címen tartott előadást, amelynek szövege e füzet 8. oldalán található.

MOTTL MARIA dr.

A **Magyar Barlangkutató Társulat** 1933. november hó 21-én KADIC OTTOKÁR elnöklése alatt *választmányi ülést* tartott. Elnök közli, hogy ABEL salzburgi barlangkutató barlangkataszter-mintát küldött bírálatra. A tervezet nagy gonddal és alaposággal van összeállítva; ilyent Társulatunk, szerény helyzeténél fogva, nem tudna megvalósítani. Egy sokkal egyszerűbb barlangkataszter készítése folyamatban van. SCHREIER FERENC dr. beadványt terjeszt elő a fosztáttartalmu barlangok adatainak begyűjtése tárgyában. KESSLER HUBERT jelenti, hogy a székesfőváros csatornázási szakosztálya betónaknát építetett a Ferenchegyi barlang nyílása fölé s ezzel tette lehetővé a barlangba való bejárását.

MOTTL MARIA dr.

A **Magyar Barlangkutató Társulat** 1934. januárius hó 23-án KADIC OTTOKÁR dr. elnöklése alatt *szakülést* tartott, amelynek első tárgya GAÁL ISTVAN dr.: „*A bajóti barlangok diluviális faunájának néhány érdekes vonása*“ című előadása volt. Előadó ismerteti a bajóti Öregkő üregeinek fosszilis emlősmaradványait. A Jankovich- és Kiskőoldali barlangot HILLEBRAND JENŐ dr. ásta ki, fosszilis faunájukat pedig KORMOS TIVADAR dr. dolgozta fel. A Baits-barlang csontanyagát előadó ismertette. Az egymáshoz közel álló barlangok

faunája között érdekes ellentétek vannak. KORMÓS dr. véleménye szerint a közel álló barlangok faunája aszerint változik, hogy milyen zsákmányállatok lakták.

Ezután HOLLENDONNER FERENC dr.: „*A Mussolini-barlang faszeneinek anthrakotomiai vizsgálata*“ című előadása következett. Előadó mindenek előtt a fosszilis faszemek preparálási módját ismerteti. A Mussolini-barlang faszeneinek vizsgálata azt mutatja, hogy a barlangkitöltés legalsóbb rétegeiben gyűjtött faszemek meleg s innen fölfelé fokozatosan hideg klimára utaló fafajoktól erednek. Az alsó rétegek szenei somtól, szömörécétől és erdei fenyőtől, a középsők erdei és vörös fenyőtől, a felső rétegek pedig cirbolya-fenyőtől erednek.

MOTTL MÁRIA dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1934. január hó 23-án KADIC OTTOKÁR dr. elnöklése alatt *választmányi ülést* tartott. MOTTL MÁRIA dr. titkár jelenti, hogy HADIK JÁNOS gróf, a Társulat pártfogó és alapító tagja elhunyt. A Választmány ezután megállapítja a küszöbön álló közgyűlés napirendjét. MOTTL MÁRIA dr. titkár jelenti, hogy az ügyvezető elnökkel együtt rendezte a Társulatnak összes eddig beérkezett fényképeit. A Választmány MIKLOSSY GÉZA beadványát veszi tárgyalás alá, mely szerint a rendőrség bezáratta a Szemlőhegyi barlangot. A rendőrségnek bizonyára nem volt szándéka, hogy a barlangot a barlangkutató szakemberek előtt is elzárja s ezért megbizta a vezetőséget, hogy ebben a tárgyban lépjen érintkezésbe a rendőrséggel. KESSLER HUBERT jelenti, hogy nemrég bejárta a Hosszuszói barlangot, amelyet a csehek korszerűen rendezték. Az ismeretlen részek bejárásával sikerült a Styx eredetét is megtalálni. Örömmel közli továbbá, hogy a B. E. T. E. egy nagy, a Baradlát összefoglaló rövid ismertetését adott ki.

MOTTL MÁRIA dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1934. február hó 20-án CHOLNOKY JENŐ dr. elnöklése alatt tartotta meg *VIII. rendes közgyűlését*. Elnök felolvassa a *jégkorszakról szóló megnyitó előadását*, azután üdvözli a Magyarhoni Földtani Társulat képviselőjében megjelent VENDL ALADÁR dr.-t, a Magyar Turista Szövetség kiküldöttjét VIGYÁZÓ JÁNOS dr.-t, továbbá a Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület részéről JASKÓ SÁNDOR és a Pannonia Turista-Egyesület részéről KESSLER HUBERT urakat. Az elnöki megnyitó szövege a „Barlangvilág“ egyik közeli füzetben teljes tejedelemben fog megjelenni. Ezután KADIC OTTOKÁR dr. beszámol *a magyar barlangkutató állásáról az 1933. évben*. E beszámoló szövege e füzet 1-ső

oldalán található. MOTTL MÁRIA dr. a *Társulatnak 1933. évi működéséről* tesz jelentést. Ennek szövege e füzet 17. oldalán jelent meg. BARBIE LAJOS pénztáros jelentést tesz a *Társulatnak 1933. évi pénzforgalmáról és előterjeszti az 1934. évi költségvetést*. Végül ASCHER ANTAL jelenti, hogy a Számvizsgáló Bizottság a pénztári könyvet rendben találta, mire a közgyűlés a pénztárosnak a felmentést megadja.

MOTTL MÁRIA dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat működése az 1933. évben.

A Társulatnak az elmúlt év végén 4 pártfogó, 10 tiszteleti 3 alapító, 3 levelező és 123 rendes, összesen 143 tagja volt. Az év folyamán 2 új tag belépett, 19 kilépését jelentette be vagy töröltetett, 1 tag pedig elhunyt.

Társulatunk működése most is főleg előadások megtartásában és publikációk kiadásában nyilvánult meg. A közgyűlésen kívül 6 választmányi és 6 szakülést tartottunk. Ezeken az üléseken összesen 12 szakelőadás hangzott el és pedig KADIC OTTOKÁR dr. 3, SZILÁDY ZOLTÁN dr. és SEBŐS KÁROLY 2—2, CHOLNOKY JENŐ dr., GEBHARDT ANTAL dr. KESSLER HUBERT, KOLOSVÁRY GÁBOR dr. és SCHÖNVISZKY LÁSZLÓ 1—1 előadást tartott. Az előadások címe és rövid kivonata lapunk külön rovatában jelent meg, míg néhány dolgozatot teljes terjedelmében közöltük.

Társulatunkon kívül LÓCZY LAJOS dr., a Washingtonban tartott nemzetközi geológiai kongresszuson számolt be a Mussolini-barlangban végzett ásatások eredményeiről. Az előadás szövege a kongresszus munkálataiban jelenik meg s így a világ összes geológusai értesülnek kutatásaink eredményéről. Az Aggteleki barlangról CHOLNOKY JENŐ dr. a rádióban ismertető, KESSLER HUBERT pedig ugyancsak a Baradláról tartott több helyen propaganda-előadást.

Örömmel jelenthetem, hogy népszerű folyóiratunk a „*Barlangvilág*“ III. kötetét 3 füzetben adtuk ki, amit részben a Postumiai barlang igazgatósága hirdetéseiivel tett lehetővé. A fél ivnyi terjedelemben megjelent füzetek 9 dolgozatot, a hazai barlangkutató egyesületek közleményeit és egyéb kisebb cikkeket hoztak.

A más helyeken fontosabb barlangvonatkozású dolgozatok közül kiemelem Dr. KADIC OTTOKÁRNÉ-nak a Postumiai barlangról irt színes közleményét, amely „*A Természet*“-ben jelent meg. Nem barlangvonatkozású, de barlangkutató eredményeinkre támaszkodva irta meg KORMOS TIVADAR dr. nagyjelentőségű: „*Die Eiszeit im Lichte der Biologie*“ c. dolgozatát, amelyet a wieni „*Palaeobiologica*“ adott ki. A „*Földtani Közlöny*“-ben jelent meg német nyelven KADIC

OTTOKÁR cikke a Mussolini-barlang földtani viszonyairól és MOTTL MARIA dr. értekezése a medvék arctoid és speleoid bélyegeiről. PERCO ANDRÁS, tiszteleti tagunk olasz nyelven ismertetést írt a Mussolini-barlangban végzett ásatások eredményeiről, ezt a közleményt Olaszország és gyarmatai területén megjelenő összes napilapok közölték. JASKÓ SANDOR a gömör-tornai karsztvidék morfológiai viszonyairól írt cikket a „Földrajzi Közlemények“-ben, KESSLER HUBERT pedig kalauzszerű könyvecskében foglalta össze a Nagy Baradla érdekességeit.

A Társulat gazdasági körülményei ebben az évben is szerény keretek között mozogtak. A Számvizsgáló Bizottság megállapítása szerint a bevétel 1146.78 pengőt tesz ki, a kiadás pedig 746.49 pengő volt. A maradék eszerint 400.29 pengő, ebből az alaptőkére esik 196 pengő, míg készpénzmaradvány 204.29 pengő.

MOTTL MARIA dr.

A MAGYAR BARLANGTANI IRODALOM JEGYZÉKE.

Közli: SCHÖNVISZKY LASZLÓ

- 1769 *Engel, J. J.* der Philosoph für die Welt: Antipáros barlangja. (Mindenés gyűjtemény, II. negyed p. 236—240, 241—249).
- 1796-
1799 *Vályi András*: Magyarországnek leírása. Buda.
- 1797 vagy 1798 *Townson, Robert*: Voyage en Hongrie . . . publié a Londres en 1797, traduit . . . par le C. Cantwel. Tom. 1—3. Paris.
- 1800 *Townson, Robert*: Reize in Hungarijen. Met een kort bericht der Stad Weenen. 1—2 deelen. Haage.
- 1806 A „Keres Völgye“ Leírásának folytatása. (Pesterei barlang.) (Hazai tudósítások 1806. III. negyed. p. 116—118.)
- 1831 *Vass E. (Imre)*: Neue Beschreibung der Aggteleker Höhle des Gömörer Comitats in Ungarn, sammt Grundriss, Durchschnitt und Situations-Plan, sowohl der schon früher bekannten als auch deren im Jahre 1825 den 1. Juny entdeckten Höhlungen. Pesth: Gedr. bei L. Landerer. p. V+88.
- 1836 Merkwürdige Höhlen in Siebenbürgen. (Neuer geminnütziger Kalender für Siebenbürgen.)
- 1838 Die Thorenburger Kluft in Siebenbürgen. (Blätter 39.)

- 1840 *Honti*: Aggtelek. (Társalk. IX. 50., 11.)
Jxxx: Der Büdös mit seinem Höhlen und Mineralquelle. (Blätter 43.)
- 1842 —yz—: Szent Rozália barlangja. (Athenaeum VI. 2. félév. p. 192.)
- 1845 *Hölbling Miksa*: Baranya vármegyének orvosi helyirata Pécs. p. XVI+151.
- 1851 *Szigligeti Ede*: Aggteleki barlang. Népszinmű 4 felvonásban. Kézirat. Először adták a Nemzeti színházban 1851. május 31-én. Itt nyolcszor játszották. Utána adták még a Budai Népszínházban 1861. nov. 15-én. Itt kétszer ment.
- 1852 *Palugyay Imre* ifj.: Budapest sz. kir. városok leirása. (Báthory barlang.) (Magyarország tört. földir. s állami legujabb leirása. I. köt.) Pest.
- 1855 *B. Nyári Gyula*: Aggtelek. (Divatcs. 61.)
B. Nyári Gyula: Sziliczei jégbarlang. (Divatcs. 61.)
Ruday Manó: Az aggteleki barlang. (Vasárnapi Ujs. II. p. 421—422. Képpel.)
- 1856 *Miller*: Igritzer Höhle etc. (Verhandl. d. zoologisch-botanischen Vereins in Wien. VII. Taf. 8. Fig. 9.)
A gyapotbarlang Jeruzsálemben. (Család könyve II. folyam. p. 263—264.)
Hochstetter Fer.: Die Höhle Aggtelek. (Jahrbuch d. k. k. geol. Reichsanstalt VII. p. 704.)
Tordai hasadék. (Vahot N. Napt. II. 235. Rajzzal)
Angyalffy András: Szemiluka. (Vas U. III. p. 173—174.)
Bonyhai József: Tájéleirat utazási naplóból. (Vas. U. III. p. 435—436, 443—445. Képekkel.) *(Büzdakal-, Sziliczei- és Tordai-
völgy)*
Szemiluka barlangja, a Vértes hegyek között, *Szóllösy Benő* rajza szerint. (Csak kép, szöveg nélkül.) (Vas. U. III. p. 29.)
- 1858 *Detonata* (István bácsi napt. p. 184.) Képpel.
Sz. Gy.: Lednicze. a sziliczei barlang. (Vas. U. V. p. 275. Három képpel.)
- 1859 *Khern*: A thordai hegyhasadék. (Delejtű II. p. 380.)
K. T.: A meziádi barlang. (Bihar megyében.) (Vas. U. VI. p. 161. Két képpel.)
- 1859 *Maszák Hugó*: A toroczkói völgy. (Szolcsvai és Toroczkó völgyi barlangok) Vas. U. VI. p. 340—342.)
- 1860 Aggteleki barlang rendes kezelés alá jutott. (Vas. U. VII. p. 275.)

- Látogatás az aggteleki barlangban. (Vas. U. VII. p. 486.)
- 1861 *Szokoló Viktor*: Vándorlások Erdély felé. (Vas. U. VIII. A szokolodi barlang és zuhatag p. 162., Busuluj barlang p. 171.)
Dr. Sz.: Déznáról Kalugérig. (Kalugyeri buvópatak,) (Vas. U. VIII. p. 558—559.)
- 1862 A tordai hasadék. (Országútkre 1862. 19.)
 A Domicza-barlang. (Vas. U. IX. p. 136. Képekkel.)
Kempelen Győző: Az adelsbergi barlang. (Két képpel) (Vas. U. IX. p. 352—353.)
M. J.: Látogatás az aggteleki barlangban Reményivel. (Vas. U. IX. p. 489.)
 Természeti ritkaság. (Sályi színét változtató buvópatak.) (Vas. U. IX. p. 59.)
 Ujon fölfedezett barlang. (Morvaorsz. Neuschitzi barlang. (Vas. U. IX. p. 452.)
- 1863 A józsafői malom és az aggteleki barlang vizei. (Divatcs. 4. Képpel.)
sz. k.: Aggtelek. (Divatcs. 32., 33. Több képpel.)
sz. k.: Az aggteleki barlang. (Vas. U. X. p. 284—282., 291—293. Három képpel és egy felszínrajzos alaprajzzal.)
T. V. A tihanyi remetelakások. (Bal-Für. Napló 4.)
Schmidt A.: Die Abaligether Höhle. (Sitzungsberichte kais. Akad. Wissensch. mathem.-naturw. Cl. XLVIII. p. 1—15. 1 tábla) Wien.
 A józsafői malom, és az aggteleki barlang vizei. (Vas. U. X. p. 31. Képpel.)
- 1864 A tordai hasadék látképe elülről. (Országútkre 16. Képpel.)
Friedvalszky Imre: Jellemző adatok Magyarország faunájához. Magy. Tud. Akad. évk. IX. p. 19.)
L.: Promontor vagy Budafok. (Földalatti falu Buda közelében.) (Vas. U. XI. p. 429. Képpel.)
- 1866 Állatok az ősvilágból. 1. Barlangi medve (*Ursus spelaeus*.) (Vas. U. XIII. p. 240—241. Képpel.)
 Barlanglakások a Gellért-hegye körül. (Vas. U. XIII. p. 636.)
Barta Ignác: Erdélyi képek. VII. A Búdös kénüregé. (Kép.) Haz. és a Külf. IV. p. 745—746.)
Benkő Gáspár: Felvilágosítás a sziliczei jégbarlang felől. (Vas. U. XIII. p. 291.)
 A budai Sárosfürdő. (A fürdő két képén a Szt.-Iván barlang is látható.) (Vas. U. XIII. p. 187—189.)

- Havasi Béla*: A nyugati havasok s népe. A két Csetyátye A Detonáták. (Haz. és a Külf. 14—18.)
- Nyárfi Károly*: Abaliget és barlangja (Baranyában). (Haz. és a Külf. IV. p. 583—585.)
- P. M.*: A sziliczei híres barlang is elpusztult. (Vas. U. XIII. p. 255.)
- 1867 *K . . . r J . . . f*: A promontori kőbánya és az ottani barlanglakók. (Vas. U. XIV. p. 228—230. Képpel.)
- Lukács Béla*: A Büdös. Kénbarlang a Székelyföldön. (Vas. U. XIV. p. 600—601. Képpel.)
- R. B.*: A Baradla és Lednicze. (Haz. és a Külf. 33., 34.)
- Dr Sz. A.*: A magyar orvosok és természetvizsgálók XII. nagygyűlése. (Vas. U. XIV. p. 431.)
- 1868 Az almási barlang a Székelyföldön. (Haz. és a Külf. 51. Képpel.)
- P. F.*: A Kusma-hegy. Csicsovár romjai. (Magyarország képekben II. 257. Kilenc kép.)
- 1869 *B. Eötvös Lóránt*: A scarisorai jégbarlang. (Vas. U. XVI. p. 673. Alaprajzzal és keresztmetszettel.) *(H-S-ban 1859-évi felvétel)*
- S. L.*: Az iserlohni barlang. (Poroszország.) (Vas. U. XVI. p. 76., 79. Képpel.)
- St . . . t Ödön*: A díjvidéki jégbarlang. (Haz. és a Külf. 24.) *(Scarisorai)*
- 1870 Aggteleki barlang 1870. aug. 2-án. (Bud. Közl. 179.)
- 1870 Emberevők barlangjai Basutóországban, délkeleti Afrikában. (Arch. ért. II. évf. p. 197—199.)
- Gazdag régiség bányára . . . (Sőregi várhegyi barlangok.) (Arch. ért. III. évf. p. 267.)
- 1871 *Hattyuffy Dezső*: A szent-iványi barlangok . . . (Arch. ért. IV. évf. p. 160—161.)
- Képek a Székelyföldről. II. A medvebarlangok sziklakapuja. (Vas. U. XVIII. p. 170. Képekkel.)
- 1872 *Majláth Béla*: Archeologiai levelek, XIX. (Matyasócz völgyi három, bodafalvi két, szentiványi két és a deményfalvi barlang.) (Arch. ért. VI. évf. p. 159—160.)
- B. Nyári Jenő*: A sőregi várhegyen talált régiségekről. (Arch. ért. VI. évf. p. 165—169.)
- Hatos Gusztáv*: Még néhány földalatti labyrinth. (Haz. és a Külf. 48.)
- Hőke Lajos*: Egy földalatti labyrinth az alsó-sz.-iványi pusztán, Fehérmegyében. (Haz. és a Külf. 47. Képpel.)

- A torjai „Büdös“ (Haz. és a Külf. 25. Képpel.)
- 1873 Dobsinai jégbarlang. (Vas. U. XX. p. 455—456. Egy metszettel és egy képpel.)
K—y.: Hazánk barlangjainak állatvilága. (Természet V. p. 323—329.)
- 1875 —s —a.: Hegyek között. Dobsina. (Kecskemét 43—45.)
R. S.: A magyar orvosok és természetvizsgálók XVIII. nagygyűlése. (Vas. U. XXII. p. 545—547., kép. 549.) (A torjai бүdös kén-barlang.)
Téglás Gábor: A föld katakombáinak titkaiból. (Erdélyi tárcza Felső-Lapugyról.) (Föv. Lapok 133.)
- 1876 Böckh János: Pécs városa környékének földtani és vízi viszonyai. (M. kir. Földt. Int. évk. IV. p. 129—287. 1 tábla.)
- 1877 Nagy Irma: Dobsina és környéke. (Föv. Lapok 201. és 202. sz.)
Thallóczy Lajos: Az aggteleki alvilágról. (P. Napló 221. sz.)
Vida Antal: A lábatlani barlangok. (Vas. U. XXIV. p. 470.)
Thallóczy Lajos: A kalázi barlangok. (Harapovácsi barlang és a kevélyi zomboly.) Pesti Napló 1877. aug. 15.)
- 1878 Barlangot. (Báthory barlang. (Vas. U. XXVI. p. 464.)
A sztracennai völgy és a dobsinai jégbarlang. (Vas. U. XXV. p. 413.)
Sümegei Kálmán: A tapolczai nyílásnál. Rajz a Dunántulról. (Magy. és a Nagyvilág 43.)
- 1879 Az Amerikai Baradla. (Vas. U. XXVI. p. 116. Két képpel.)
A dobsinai jégbarlang. (Magy. és a Nagyvilág. 38. Három képpel.)
- 1881 Kövi J.: A tóbarlang a kinos völgyben. (Vas. U. XXVIII. p. 665.)
Lóczy Lajos: Az ó-ruzsina barlangok. (Földtani Értesítő II. p. 82—84.)
- 1884 Hazay Gyula: A szepes-bélai cseppkőbarlang. (Vas. U. XXXI. p. 429.)
- 1889 A Dobsinai jégbarlang villamos világítás mellett. (Vas. U. XXXVI. p. 519.)
Torda város és környéke. (Vas. U. XXXVI. p. 379.)
- 1890 Az aggteleki barlang új bejárása. (Herkules VII. 4. sz.)
A biharmegyei hegységekből. (Vas. U. XXXVII. p. 582.)
A József-Főherceg-barlang Biharmegyében. (Vas. U. XXXVII. p. 579.)

- Schmidt Nándor*: Rézbánya vidékéről. (Vas. U. XXXVII. p. 561.)
- 1891 *Istvánffy Gyula*: A diósgyőri-hámori völgy. (Turisták Lapja III. p. 65.)
- 1893 *Mihalik József*: Vándorlások Liptó vármegyében. (Turisták Lapja V. p. 312.)
- 1895 *ifj. Glauf Pál*: Nyári korcsolyázás a Dobsinai jégbarlangban. (Vas. U. XLII. p. 74—75. Képpel.)
- 1896 *Biró Imre*: Abaligeti cseppkőbarlang és vidéke. (14 kép, fényképezte Papp L.) Eperjes: Divald.
- 1899 *Károly János*: Fejér vármegye története. 1—5. köt. 1896—1904. (3. köt. p. 271. Báracháza (Eszterházy-barlang.)
- Nác József*: A Vértes vidékének történelmi műemlékei. (Arch. közl. XXII. Uj f. XIX. p. 118—202.) (Szelimlyuk.)
- 1903 *Mihalovics Béla dr.*: A szádellői völgy s az aggteleki barlang. (Turisták Lapja XV. p. 140.)
- 1904 *Desewfy Arisztid*: A révi cseppkőbarlang. (Irod. ism.) (Földr. Közl. XXXII. p. 173.)
- Veress István*: A révi új cseppkőbarlang. (Turisták Lapja XVI. p. 26.)
- 1906 *Myskowszky Emil*: A barlangkutató bizottság jelentése. (Mecsek Egyes. évk. XV. 1905. p. 95—101.)
- 1907 — Az abaligeti barlang bővítésére, illetőleg új eddig ismeretlen barlangok megnyitására irányuló munkálatok ismertetése. (Mecsek Egyes. évk. XVI. 1906. p. 75—80.)
- 1908 *Eperjessy István*: A hárshegyi Báthory barlang. (Turista Közlöny XV. p. 71—74. Képpel.)
- Kühne Adolf*: Százezeréves nyomokon. (Turisták Lapja XX. p. 43.)
- 1910 *Horváth Károly*: A demjénfalvai barlang. (Turista Közlöny XVII. p. 3—5.)
- 1911 *Németh Gyula*: A biharmegyei Csudavár. (Turisták Lapja XXIII. p. 163.)
- 1912 *Borbély Sándor*: A skerisorai jégbarlanghoz. (Turista Közlöny XIX. p. 150—154.)
- Ispánovits Sándor*: A „Tél király“ palotája. A dobsinai jégbarlang megnyitásának 40. évfordulója alkalmából. (Turista Közlöny XIX. p. 173—175.)
- 1914 *Bekey Imre Gábor*: A vecsembükki zombolyok. (Turista Közlöny XXI. p. 34—38. 4 képpel.)

Bokor Elemér: Az Aluni barlang. (Rovartani Lapok XXI. köt. p. 13—16.)

— A „vak“ Trechusok szeméről. (Rovartani Lapok XXI. köt. p. 59—71.)

Csiky Ernő: Adatok Magyarország bogárfaunájához. II. (Rovartani Lapok XXI. köt. p. 16—26.)

Mihók Ottó: Beiträge zur Blindkäferfauna Ungarns (Col.) Ent. Mitt. Bd. III. p. 143—148.)

1917 *József Dezső*: A homoród-almási barlang. (Turista Közlöny XXIV. p. 28—32. 1 képpel, 2 tervrajzzal és 1 alaprajzzal.)

1921 *Fejérváry Géza J. br.*: Quelques observations sur la loi de Dollo et lépistrèghogénèse en considération de la loi biogénétique de Haeckel. (Bull. Soc. Vaud. Sci. nat. Bd. 53. p. 343—372. 4 Fig.)

1922 *Bokor Elemér*: Die Nordwestungarischen Duvalites. (Col.) (Entom. Blätter Bd. 18. p. 129—137.)

1922 *Csokonai Vitéz Mihály*: Összes művei. 1—5. köt. (II/2. p. 687. aggteleki barlang.)

1924 *Dudich Endre*: Eine für Ungarn neue Amphipoden-Art. (Ann. Mus. Nat. Hung. Vol. XXI.)

— Ueber *Protelsonia hungarica* Méhely. (Zool. Anz. Bd. 60. p. 151—155.)

Hankó Béla: Eine neue Amphipoden-Art aus Ungarn. (Ann. Mus. Nat. Hung. Vol. XXI. p. 61—66. 8 ábr.)

1925. Kétszáznyolcvan millió az aggteleki cseppkőbarlang fejlesztésére. (Vándorkedv. II. évf. 3. szám.)

Az itt közölt felsorolás a Horusitzky-Siegmeth féle barlangtani irodalom jegyzékének, valamint dr. Kadic Ottokár és dr. Kubacska András által a Barlangkutatás egyes évfolyamaiban, illetve a Barlangvilágban közölt jegyzékeknek kiegészítése, illetve pótlása.